

MEMORANDUM
O SKUTOČNEJ AUTONÓMII
TIBETSKÉHO NÁRODA

MEMORANDUM O SKUTOČNEJ AUTONÓMII PRE TIBETSKÝ NÁROD

I. ÚVOD

Od obnovenia priamych kontaktov s vládou Čínskej ľudovej republiky (ČĽR) v roku 2002 prebiehajú intenzívne rozhovory medzi vyslancami Jeho Svätosti štrnásteho dalajlámu a predstaviteľmi ústrednej vlády. V priebehu týchto rozhovorov Tibeťania jasne formulovali svoje požiadavky. Hlavným cieľom *Politiky strednej cesty* je zabezpečiť Tibeťanom skutočnú autonómiu v rámci práv garantovaných ústavou Čínskej ľudovej republiky. Tento cieľ bol stanovený s ohľadom na obojstranný prospech a uspokojenie dlhodobých záujmov tibetského a čínskeho národa. Sme pevne rozhodnutí neusilovať sa o odtrhnutie a nezávislosť. Tibetský problém chceme vyriešiť skutočnou autonómiou opierajúcou sa o princípy autonómie zakotvené v Ústave Čínskej ľudovej republiky. Ochrana a rozvoj jedinečnej tibetskej identity vo všetkých jej aspektoch je v súlade so všeobecnými záujmami ľudstva a záujmami Tibeťanov a Číňanov.

V priebehu siedmeho kola rozhovorov, ktoré sa uskutočnilo 1. a 2. júla 2008 v Pekingu, podpredseda Čínskeho ľudového politického poradného zhromaždenia a predseda riadiaceho výboru Celočínskeho jednotného frontu Tu Čching-lin vyslovene požiadal o návrhy Jeho Svätosti dalajlámu na opatrenia smerujúce k zvýšeniu stability a urýchleniu rozvoja Tibetu. Výkonný podpredseda riadiaceho výboru Celočínskeho jednotného frontu Ču Wejčchün ďalej vyhlásil, že čínska strana by sa rada dozvedela, o akú mieru autonómie sa snažíme a vypočula naše názory na všetky aspekty regionálnej autonómie realizované v súlade s Ústavou ČĽR.

Vychádzajúc z tejto požiadavky memorandum vyjadruje náš názor na skutočnú autonómiu a predkladá náš návrh na vyhovenie špecifickým požiadavkám občanov tibetskej národnosti na autonómiu a samosprávu aplikovaním princípov autonómie zakotvených v Ústave Čínskej ľudovej republiky. Jeho Svätosť dalajláma je presvedčený, že základné potreby tibetského národa môžu byť uspokojené prostredníctvom skutočnej autonómie v rámci ČĽR.

Čínska ľudová republika je mnohonárodný štát a tak ako iné krajiny na svete sa snaží riešiť národnostné otázky autonómiou a samosprávou svojich menšinových národov. Ústava ČĽR zakotvuje základný princíp autonómie a práva na samosprávu, čo sa zhoduje s potrebami a cieľmi Tibeťanov. Cieľom regionálnej autonómie menšinových národov je boj proti útlaku a nezhodám medzi národmi odmietnutím chanského šovinizmu, ako aj regionálneho nacionalizmu. Jej zmyslom je ochrana kultúry a identity menšinových národov odovzdaním správy ich záležitostí do ich rúk.

Potreby Tibeťanov môžu byť do značnej miery splnené v rámci ústavných princípov autonómie v zmysle, ako im rozumieme. V niekoľkých základných bodoch prenecháva Ústava ČĽR plnú moc pri rozhodovaní a realizácii systému autonómie miestnym orgánom.

Výkonom tejto plnej moci možno v špecifických podmienkach čínsko-tibetských vzťahov realizovať skutočnú autonómiu Tibeťanov. Je možné, že si implementácia základných ústavných princípov vyžiada úpravy či doplnenie legislatívy týkajúcej sa autonómie, zodpovedajúce špecifickým charakteristikám a potrebám príslušníkov tibetského národa. Ak obe strany preukážu pri rokovaní dobrú vôľu, aktuálne problémy sa môžu vyriešiť v rámci ústavných princípov autonómie. Touto cestou bude zabezpečená národná jednota a stabilita a budú nastolené harmonické vzťahy medzi Tibeťanmi a ostatnými národmi.

II. REŠPEKTOVANIE INTEGRITY TIBETSKÉHO NÁRODA

Tibeťania tvoria jeden menšinový národ obývajúci v súčasnosti niekoľko rôznych správnych celkov ČĽR. Integrita tibetského národa musí byť rešpektovaná. Taký je duch a zámer ústavného princípu regionálnej národnej autonómie, ako i princípu rovnosti medzi národmi. Nemožno spochybníť, že Tibeťania majú spoločný jazyk, kultúru, duchovnú kultúru a základné hodnoty a zvyky, že tvoria jednotnú etnickú skupinu a vyznačujú sa silným národným povedomím. Tibeťania majú spoločnú minulosť a napriek tomu, že boli počas histórie niekoľkokrát politicky a administratívne rozdelení, neprestalo ich spájať spoločné náboženstvo, spoločná kultúra, vzdelávanie, jazyk, spôsob života a špecifiká dané životom v unikátnom životnom prostredí vysokohorskej náhornej plošiny.

Tibetský národ obýva už niekoľko tisícročí súvislú oblasť Tibetskej náhornej plošiny, ktorú preto môžeme označiť za jeho pôvodný domov. Z hľadiska uplatnenie ústavného princípu regionálnej národnej autonómie je podstatný fakt, že Tibeťania tvoria v ČĽR jediný národ obývajúci celistvé územie celej tejto oblasti.

Na základe týchto skutočností uznala Čínska ľudová republika tibetský národ za jeden z 55 menšinových národov.

III. CIELE TIBEŤANOV

Tibeťania majú pozoruhodnú a unikátnu históriu, kultúru a duchovné tradície tvoriace cennú súčasť celosvetového ľudského dedičstva. Tibeťania si prajú nielen uchovávať svoje národné dedičstvo, ktoré si hlboko vážia, ale tiež rozvíjať svoju kultúru, duchovný život a vedomosti spôsobom zodpovedajúcim potrebám a stavu ľudstva v 21. storočí.

Ako jeden z národov mnohonárodnej Čínskej ľudovej republiky sa Tibeťania chcú zúčastňovať na ekonomickom a vedeckom rozvoji svojej krajiny. Prajeme si aktívne sa podieľať na rozvoji ČĽR a prispievať k nemu, ale chceme sa usilovať aj o to, aby v jeho dôsledku Tibeťania neprišli o svoju identitu, kultúru, a aby nebol ohrozený krehký ekosystém Tibetskej náhornej plošiny, domova Tibeťanov.

Uznanie výnimočného postavenia Tibeťanov v rámci ČĽR, ktoré nikdy nebolo vedením tohto štátu spochybňované a našlo svoje vyjadrenie v Sedemnášťbodovej dohode a neskorších vyhláseniach a nariadeniach vodcov ČĽR, zostáva základným východiskom na formuláciu vhodného rozsahu a štruktúry tibetskej autonómie v rámci Čínskej ľudovej republiky.

Ústavný princíp pružnosti zákona umožňuje jeho prispôbenie špecifickým podmienkam, vrátane špecifických vlastností a potrieb menšinových národov.

Závazok Jeho Svätosti dalajlámu riešiť problémy Tibeťanov v rámci ČĽR je jasný a jednoznačný. Jeho názor je v súlade s vyhlásením popredného čínskeho vodcu Teng Siao-pchinga, že okrem požiadavky nezávislosti možno všetky tibetské otázky vyriešiť prostredníctvom dialógu. To znamená, že plne rešpektujeme teritoriálnu celistvosť Čínskej ľudovej republiky a žiadame ústrednú vládu, aby uznala a plne rešpektovala celistvosť tibetského národa a jeho právo na skutočnú autonómiu v rámci ČĽR. Sme presvedčení, že na tomto základe možno vyriešiť vzájomné nezhody a presadiť jednotu, stabilitu a harmonické vzťahy medzi našimi národmi. Ak sa Tibeťania chcú uplatniť v rámci ČĽR ako svojbytný národ, ich krajina sa musí ekonomicky, spoločensky a politicky rozvíjať spôsobom

korešpondujúcim s rozvojom ČĽR a celého sveta, pri súčasnom rešpektovaní a posilňovaní tibetských črt tohto rozvoja. Podmienkou je uznanie a uplatnenie práva Tibetánov na samosprávu na celom nimi obývanom území v ČĽR, v súlade s ich potrebami, prioritami a špecifikami. Tibetskú kultúru a identitu môžu chrániť a rozvíjať len sami Tibetania, nikto iný. Z toho vyplýva, že Tibetania musia dostať príležitosť sami si pomáhať, samostatne sa rozvíjať a sami si vládnuť, pričom treba nájsť rovnováhu medzi ich autonómiou a potrebným a užitočným vedením ústrednej vlády a ostatných provincií a oblastí Čínskej ľudovej republiky.

IV. ZÁKLADNÉ POTREBY TIBEŤANOV

Predmet samosprávy

1. Jazyk

Jazyk je najdôležitejším rysom tibetskej národnej identity. Tibetčina je základným komunikačným prostriedkom Tibetánov a ich literárnym jazykom, v ktorom boli napísané všetky tibetské duchovné, historické a vedecké texty. Tibetčina má gramatiku porovnateľnú svojou zložitou s gramatikou sanskrtu, takže je jediným živým jazykom vhodným na bezchybné preklady z tohto starobylého jazyka. Tibetskú literatúru však netvorí len kvalitné preklady, počtom presahujúce množstvo diel preložených do ktoréhokoľvek iného jazyka, ale podľa niektorých učencov sa môže pochváliť i najpočetnejšou a najbohatšou pôvodnou literatúrou spomedzi všetkých svetových národných literatúr. Článok 4 Ústavy Čínskej ľudovej republiky garantuje slobodu všetkých národov „používať a rozvíjať svoj vlastný hovorený a písaný jazyk...“

Aby si mohli Tibetania toto právo uplatniť, musí byť rešpektovaná úloha tibetčiny ako ich hlavného hovoreného a písaného jazyka. Z toho vyplýva, že tibetčina musí byť hlavným úradným jazykom tibetských autonómnych oblastí.

Tento princíp je zakotvený v článku 121 Ústavy, kde sa hovorí: „Orgány samosprávy národných autonómnych oblastí využívajú pri komunikácii na miestnej úrovni zvyčajný hovorený a písaný jazyk danej oblasti.“ Článok 10 Zákona o regionálnej národnej autonómii stanovuje, že tieto orgány „garantujú právo národov obývajúcich autonómne oblasti používať a rozvíjať svoje hovorené a písané jazyky...“

V súlade s požiadavkou ústavy na uznanie jazykov menšinových národností ako hlavných jazykov v oblastiach nimi osídlených Zákon o regionálnej národnej autonómii v článku 36 ukladá autonómnym správny orgánom zvoliť „jazyk používaný pri výuke a prijímacích pohovoroch“ pri vzdelávaní. To implikuje uznanie tibetčiny ako hlavného vyučovacieho jazyka.

2. Kultúra

Hlavným zmyslom princípu regionálnej autonómie je uchovanie kultúry menšinových národov. Ústava ČĽR sa o uchovaní kultúry zmieňuje v článkoch 22, 47 a 119 a Zákon o regionálnej národnej autonómii v článku 38. Za neoddeliteľné súčasti svojej kultúry Tibetania považujú svoje náboženstvo, tradície, jazyk a identitu – všetky hodnoty, ktoré sú do istej miery ohrozené. Svojrázne kultúrne dedičstvo Tibetánov treba v mnohonárodnej Čínskej ľudovej republike chrániť vhodnými ústavnými zákonmi.

3. Náboženstvo

Náboženstvo je pre Tibetánov základnou súčasťou života a tibetská identita je úzko spätá s budhizmom. Princíp odluky cirkvi od štátu, ktorý uznávame, sa nesmie stať zámkou na obmedzovanie náboženskej slobody a praxe Tibetánov. Osobná a národná sloboda je pre Tibetánov nepredstaviteľná bez slobody vyznania a svedomia a slobodnej voľby náboženstva.

Ústava ČLR uznáva význam náboženstva a zakotvuje právo náboženstvo vyznávať. Slobodu náboženského vyznania garantuje článok 36 ústavy. Nikto nesmie nikoho nútiť neveriť či veriť v to či ono náboženstvo. Diskriminácia na základe náboženského vyznania je neprípustná.

Výklad podľa medzinárodných štandardov ukazuje, že toto ústavné právo zahŕňa aj slobodu vyjadrenia náboženskej viery či vyznania. Do tejto kategórie spadá právo kláštorov organizovať a riadiť kláštorný život v súlade s tradíciou budhistického monasticizmu, právo študovať náboženstvo a zúčastňovať sa náboženského vyučovania a právo prijímať do kláštorov akékoľvek množstvo mníchov a mnišok v ľubovoľnom veku. Patrí sem i právo organizovať tradičné verejné zhromaždenia s cieľom náboženskej výuky a udeľovania zasvätení. Štát nesmie zasahovať do náboženských záležitostí, napríklad do vzťahu medzi učiteľom a žiakom, vedenia kláštorných inštitúcií a rozpoznavania prevtelencov.

4. Vzdelávanie

Prianie Tibeťanov budovať a riadiť vlastný vzdelávací systém v spolupráci a koordinácii s ministerstvom školstva ČLR, tak ako i aspirácia zapojiť sa a prispievať k rozvoju vedy a techniky, sú v súlade s ústavnými zákonmi týkajúcimi sa oblasti vzdelávania. Sme si vedomí rastúceho uznania prínosu budhistickej psychológie, metafyziky, kozmológie a vedy o mysli pre rozvoj medzinárodnej vedy.

Zatiaľ čo podľa článku 19 Ústavy berie štát na seba plnú zodpovednosť za zabezpečenie vzdelania svojich občanov, článok 119 zakotvuje princíp „nezávislej správy vzdelávania... samosprávnymi orgánmi národných autonómnych oblastí na ich území...“ Tento princíp obsahuje tiež článok 36 Zákona o regionálnej národnej autonómii. Keďže úroveň autonómie na úrovni prijímania rozhodnutí nebola jasne stanovená, treba zdôrazniť, že Tibeťania musia dostať príležitosť uplatniť skutočnú autonómiu pri vzdelávaní svojho národa tak, ako to vyplýva z ústavného princípu autonómie. Pokiaľ ide o prianie zapojiť sa do rozvoja vedeckého poznania a techniky a prispievať k nemu, Ústava (článok 119) a Zákon o regionálnej národnej autonómii (článok 39) jednoznačne deklarujú právo autonómnych oblastí na vedecko-technický rozvoj.

5. Ochrana životného prostredia

V Tibete pramenia veľké ázijské rieky. Nachádzame v ňom najmajestátnejšie hory planéty a tiež najrozsiahlejšiu a najvyššiu náhornú plošinu bohatú na minerálne zdroje, starobylé lesy a množstvo hlbokých údolí, ktorých sa nedotkla ľudská činnosť.

Prax ochrany životného prostredia môže obohatiť tibetská tradícia úcty k všetkým formám života, zakazujúca ubližovať všetkým vnímačím bytostiam, či už ide o ľudské bytosti, alebo zvieratá. Tibet býval jedinečným miestom stretnutí s nedotknutou prírodou.

Dnes je prírodné prostredie Tibetu nenávratne zničené. Znamky trvalého poškodenia nesú predovšetkým pastviny, poľnohospodárska pôda, lesy, vodné zdroje a fauna.

Vzhľadom na uvedené a tiež v zmysle znenia Zákona o regionálnej národnej autonómii (články 45 a 66) musia mať Tibeťania právo rozhodovať o otázkach životného prostredia a možnosť využívať pri jeho ochrane tradičné spôsoby starostlivosti o prírodu.

6. Využívanie prírodných zdrojov

Pokiaľ ide o ochranu a manažment životného prostredia a využívanie prírodných zdrojov, ústava a Zákon o regionálnej národnej autonómii zverujú orgánom samosprávy autonómnych oblastí iba obmedzené právomoci (články 27, 28, 45 a 66 Zákona o regionálnej autonómii a článok 118 Ústavy, prikazujúce týmto orgánom, aby „náležitým spôsobom brali do úvahy záujmy [národných autonómnych oblastí]“).

Zákon o regionálnej národnej autonómii ukladá autonómnym oblastiam povinnosť chrániť lesy a pastviny a dbať o ne (článok 27) a „uprednostňovať rozumné využívanie a zužitkovanie prírodných zdrojov, ktoré sú povinné rozvíjať“, avšak iba v rámci štátnych plánov a dohôd uzavretých ústrednou vládou. Rozhodujúca úloha ústrednej vlády pri riešení týchto otázok je zakotvená v článku 9 Ústavy.

Ústavný princíp autonómie nemôže byť podľa našich predstáv uplatňovaný spôsobom umožňujúcim Tibeťanom stať sa skutočnými pánmi svojho osudu, pokiaľ sa nebudú zúčastňovať na rozhodovaní vo veci zužitkovania prírodných zdrojov, ako sú zásoby minerálov, rieky a vodné plochy, lesy, pohoria, pastviny atď.

Rozvoj prírodných zdrojov, daňovej politiky a ekonomiky štátu úzko súvisí s vlastníctvom pôdy. Preto je nevyhnutné, aby právomoc odstupovať a prenajímať pôdu zostala v rukách národa obývajúcего danú autonómnou oblasť, s výnimkou pôdy vlastnenej štátom. Z toho istého dôvodu musí mať autonómna oblasť právomoc samostatne formulovať a realizovať rozvojové plány zodpovedajúce štátnej politike.

7. Ekonomický rozvoj a obchod

Rozvoj Tibetu v oblasti ekonomiky je vítaný a žiaduci. Oblasti obývané Tibeťanmi stále patria k najzaostalejším regiónom Čínskej ľudovej republiky.

Ústava uznáva úlohu správnych orgánov autonómnych oblastí vo svojom ekonomickom rozvoji, realizovanom v súlade s miestnymi špecifikami a potrebami (článok 118 Ústavy a článok 25 Zákona o regionálnej národnej autonómii). Ústava tiež aplikuje princíp autonómie na správu financií (článok 117 Ústavy a článok 32 Zákona o regionálnej národnej autonómii). Súčasne Ústava uznáva dôležitosť štátneho financovania a asistencie štátu na urýchlenie rozvoja autonómnych oblastí (článok 122 Ústavy a článok 22 Zákona o regionálnej národnej autonómii). Článok 31 Zákona o regionálnej národnej autonómii uznáva právo autonómnych oblastí susediacich tak ako Tibet s inými štátmi nadväzovať obchodné styky so susedmi a ďalšími cudzími krajinami. Uznatie týchto princípov je pre tibetský národ veľmi dôležité, pretože obyvateľstvo susedných zemí je s Tibeťanmi spriaznené kultúrne, nábožensky, etnicky a ekonomicky.

Napriek tomu, že je asistencia poskytovaná ústrednou vládou a jednotlivými provinciami z krátkodobej perspektívy prospešná, ak dlhodobopovedie k závislosti a strate sebestačnosti, možno jej výsledky hodnotiť skôr negatívne. Jedným z následkov dôsledného uplatnenia princípu autonómie by bola práve ekonomická sebestačnosť tibetského národa.

8. Zdravotníctvo

Článok 21 Ústavy deklaruje zodpovednosť štátu za poskytovanie zdravotnej starostlivosti. Článkom 119 je táto zodpovednosť zverená autonómnym oblastiam. Článok 40 Zákona o regionálnej národnej autonómii taktiež priznáva samosprávnym orgánom autonómnych oblastí právo „samostatne rozhodovať o rozvoji miestnych zdravotníckych služieb a podpore modernej a tradičnej medicíny“.

Súčasný zdravotnícky systém zlyháva v poskytovaní zodpovedajúcej starostlivosti o občanov tibetského vidieka. Vyššie spomínané právne princípy by mali zabezpečiť orgánom autonómnych oblastí právomoci a zdroje potrebné na uspokojenie zdravotných potrieb tibetskej populácie. Zároveň by malo byť v kompetencii samosprávných orgánov, že budú podporovať a rozvíjať tradičnú tibetskú medicínu a astronómiu.

9. Verejný poriadok

Z hľadiska udržania verejného poriadku je dôležité, aby bezpečnostné sily tvorili z väčšej časti príslušníci domáceho národa, ktorí rozumejú miestnym tradíciám a zvykom a rešpektujú ich. Bolo na škodu autonómnych oblastí obývaných Tibeťanmi, že do rúk miestnych

tibetských úradníkov bolo zverených len málo právomocí. Dôležitým aspektom autonómie a samosprávy je zodpovednosť za verejný poriadok a bezpečnosť v autonómnych oblastiach. Článok 120 Ústavy a článok 24 Zákona o regionálnej národnej autonómii zdôrazňujú dôležitosť účasti miestnych obyvateľov na udržiavaní verejného poriadku a povoľujú autonómnym oblastiam realizovať vlastnú bezpečnostnú stratégiu v rámci „bezpečnostných štruktúr štátu, s ohľadom na špecifické potreby a so súhlasom Štátnej rady“.

10. Riadenie migrácie obyvateľstva

Hlavným cieľom regionálnej národnej autonómie a samosprávy je zachovanie identity, kultúry, jazyka a ďalších hodnôt menšinových národov prostredníctvom odovzdania správy verejných vecí do ich rúk.

Hlavný cieľ regionálnej autonómie nemožno dosiahnuť, kým je povolené a podporované osídľovanie autonómnych oblastí veľkým počtom príslušníkov väčšinového národa, v tomto prípade chanskými Čiňanmi a ďalšími národmi. Demografické zmeny vyplývajúce z tejto politiky povedú skôr k asimilácii než k integrácii Tibetánov a mohli by sa stať príčinou postupného zániku tibetskej kultúry a identity. S príchodom Chanov a ďalších národov do oblastí obývaných Tibetánmi sa uplatnenie ústavného princípu regionálnej národnej autonómie bude ďalej komplikovať, pretože „celistvosť osídlenia“ autonómnej oblasti menšinovým národom, predstavujúca jednu z podmienok daných Ústavou, bude narušená pohybom a presunmi obyvateľstva.

Ak bude prílev novousadlíkov pokračovať, Tibetania nebudú onedlho tvoriť „celistvé osídlenie“ a v dôsledku toho nebudú mať podľa Ústavy právo na regionálnu národnú autonómiu. To by bol prehršok proti základným princípom riešenia národnostnej otázky, zakotveným v čínskej Ústave.

Zákony obmedzujúce pohyb či presídľovanie občanov sa už v minulosti v Čínskej ľudovej republike uplatnili. Problémom je teda skôr obmedzovanie právomocí autonómnych oblastí prijímať a realizovať opatrenia proti nekontrolovanej migrácii. Požiadavka, aby orgány samosprávy autonómnych oblastí mali právomoc regulovať prisťahovalectvo, osídľovanie a zárobkové aktivity osôb sťahujúcich sa do Tibetu z iných oblastí ČĽR, má pre nás zásadný význam vzhľadom na ciele ústavného princípu autonómie, ktorý rešpektujeme a ktorý chceme uskutočniť.

Vyhnanie príslušníkov cudzích národností, ktorí sa v Tibete usadili natrvalo alebo v tejto zemi dlhodobo žijú, nie je naším zámerom. Obavy v nás budí umelo vyvolávaný prílev Chanov a príslušníkov ďalších národov do mnohých oblastí osídlených v minulosti prevažne Tibetánmi, ktorý znepokojuje existujúce komunity, odsúva tibetské obyvateľstvo do marginálneho postavenia a ohrozuje krehké životné prostredie.

11. Výmena s inými krajinami v oblasti kultúry, vzdelávania a náboženstva

Článok 42 Zákona o regionálnej národnej autonómii uzákoňuje právo autonómnych oblastí organizovať v odvetviach, ako napríklad v kultúre, umení, vede, zdravotníctve, športe, náboženstve, životnom prostredí alebo ekonómii, výmenu a spoluprácu s ostatnými národmi, provinciami a regiónmi Čínskej ľudovej republiky, ako aj s cudzími štátmi.

V. ZAVEDENIE JEDNOTNEJ AUTONÓMNEJ SPRÁVY TIBETSKÉHO NÁRODA V ČÍNSKEJ ĽUDOVEJ REPUBLIKE

Autonómne riadenie rozvoja a rozkvetu tibetského národa v súlade s jeho identitou, spomínanými potrebami a tiež v duchu jeho kultúrnych a duchovných tradícií vyžaduje vytvorenie jednotného územno-správneho celku, ktorý by zahŕňal všetky súčasné vládou ČĽR uznané tibetské autonómne regióny. Súčasnú správnu delenie, podľa ktorého sú tibetské

komunity administratívne pričlenené k niekoľkým provinciám a regiónom ČĽR, spôsobuje roztrieštenosť a nerovnomerný rozvoj a oslabuje schopnosť Tibeťanov chrániť spoločnú kultúrnu, duchovnú a etnickú identitu. Súčasný politický usporiadanie je charakterizované skôr neúctou k princípom autonómie a snahou o rozdelenie, než uznaním národnej jednoty. Zatiaľ čo ostatné menšinové národy ČĽR, ako napríklad Ujguri alebo Mongoli spravujú svoje záležitosti takmer bezvýhradne v rámci jednotných autonómnych oblastí, Tibeťania stále nie sú vnímaní ako jeden národ, ale ako niekoľko menšinových národností. Zavedenie jednotnej autonómnej správy tibetského národa v ČĽR je plne v súlade s ústavným princípom deklarovaným článkom 4 Ústavy a článkom 2 Zákona o regionálnej národnej autonómii, ktorý hovorí, že „regionálna autonómia je uplatňovaná v oblastiach, kde menšinové národy tvoria celistvé osídlenie“. Zákon o regionálnej národnej autonómii označuje regionálnu národnú autonómiu za „základnú politiku Komunistickej strany Číny uplatňovanú pri riešení národných otázok v Číne“. Ponímanie regionálnej národnej autonómie je bližšie vysvetlené v Preambule k tomuto zákonu: *Menšinové národy pod jednotným vedením štátu uplatňujú regionálnu autonómiu prostredníctvom samosprávnych orgánov zriadených v oblastiach, kde tvoria celistvé osídlenie. Regionálna národná autonómia je výrazom plného uznania práva národných menšín na správu vlastných vnútorných záležitostí a vernosti štátu princípom rovnosti, jednoty a spoločnej prosperity všetkých národov. Je zjavné, že tibetský národ bude v rámci ČĽR schopný uplatňovať princípy autonómie a efektívne spravovať svoje vnútorné záležitosti jedine v prípade, že mu bude umožnené vytvoriť jednotný samosprávny orgán, do ktorého jurisdikcie bude spadať riešenie záležitostí tibetského národa ako celku. Zákon o regionálnej národnej autonómii počíta s možnosťou úpravy hraníc národných autonómnych oblastí. Požiadavka uplatniť základné ústavné právo na regionálnu autonómiu uznaním jednoty tibetského národa je plne legitímna a prípadné zmeny správneho usporiadania národných autonómnych oblastí, ktoré by si uplatnenie tohto práva mohlo vyžadovať, v žiadnom ohľade neprotirečí Ústave Čínskej ľudovej republiky. Mohli by sme uviesť niekoľko príkladov, keď k zmenám územného usporiadania v tejto súvislosti došlo.*

VI. POVAHA A ŠTRUKTÚRA SYSTÉMU AUTONÓMIE

Miera samosprávy v uvedených odvetviach do značnej miery určuje mieru skutočnej autonómie tibetského národa. Našou úlohou je teda preskúmať možné spôsoby uplatnenia a riadenia systému autonómie s ohľadom na unikátnu situáciu a základné potreby Tibeťanov. Skutočná autonómia musí zahŕňať právo Tibeťanov zostavovať regionálnu vládu a vládne úrady a definovať procesy vládnutia najviac vyhovujúce ich vlastným potrebám a špecifickým charakteristikám. Zhromaždeniu ľudových zástupcov autonómnej oblasti musí byť daná právomoc prijímať zákony týkajúce sa všetkých odvetví, v ktorých sa má autonómia uplatniť (to znamená predmetov samosprávy opísaných vyššie) a orgánom samosprávy musí byť umožnené autonómne tieto zákony uplatňovať a dohliadať na ich dodržiavanie. Skutočná autonómia zahŕňa tiež plnohodnotné zastúpenie v ústredných správnych orgánoch a podiel na rozhodovacích procesoch na úrovni štátu. Aby bol systém autonómnej samosprávy účinný, je tiež nevyhnutné formulovať procesy pripomienkovania, spolupráce a spoločného rozhodovania v otázkach spoločného záujmu. Kľúčovým prvkom skutočnej autonómie je ústavnými a inými zákonmi garantovaná nemožnosť obmedzení či zmeny právomocí a zodpovedností zverených autonómnej oblasti na základe jednostranného rozhodnutia. To znamená, že ani ústredná vláda, ani samospráva autonómnej oblasti nesmie bez súhlasu druhej strany meniť základné črty systému autonómie.

V súlade s článkom 116 Ústavy a článkom 19 Zákona o regionálnej národnej autonómii možno mieru a špecifiká skutočnej autonómie Tibetu detailne stanoviť vo vykonávacích vyhláškach o uplatnení autonómie alebo, pokiaľ to bude potrebné, v samostatnej zbierke

zákonov prijatých na tento účel a odrážajúcich osobitú potrebu a životné podmienky tibetského národa. V článku 31 a v niekoľkých ďalších článkoch Ústava hovorí o možnosti prijímať špeciálne zákony reagujúce na špeciálne situácie, napríklad na zvláštne postavenie Tibeťanov, pri súčasnom rešpektovaní existujúceho spoločenského, ekonomického a politického poriadku štátu.

Hlava VI Ústavy pojednáva o orgánoch samosprávy národných autonómnych oblastí a uznáva ich právo vytvárať a prijímať zákony. Článok 116 (rozpracovaný v článku 19 Zákona o regionálnej národnej autonómii) zakotvuje ich právo prijímať „zvláštne legislatívne opatrenia nevyhnutné s ohľadom na politické, ekonomické a kultúrne špecifiká národa či národov obývajúcich autonómnu oblasť“. V tom istom duchu Ústava uznáva právomoci samosprávy autonómnej oblasti v celom rade oblastí (článok 117-120), rovnako ako právomoc tejto samosprávy uplatniť princíp pružnosti pri uplatňovaní zákonov a politiky ústrednej vlády a vyšších správnych orgánov s cieľom vyhovieť podmienkam nimi spravovanej autonómnej oblasti (článok 115).

Spomínané články Ústavy a zákony významne obmedzujú rozhodovacie právomoci samosprávnych orgánov. Napriek tomu Ústava zakotvuje právo samosprávy formulovať, schvaľovať a uvádzať do praxe zákony a politické rozhodnutia reagujúce na potreby miestneho obyvateľstva a uznáva, že môžu byť odlišné od zákonov a rozhodnutí prijímaných ostatnými orgánmi štátnej správy, ústrednú vládu nevynímajúc. Hoci požiadavky Tibeťanov na skutočnú autonómiu nijako neodporujú princípu autonómie obsiahnutému v Ústave, ako sme už ukázali vyššie, vyhovenu týmto požiadavkám v súčasnosti bráni celý rad problémov, v dôsledku ktorých je princíp autonómie uplatňovaný len s ťažkosťami alebo nie je uplatňovaný vôbec.

Podmienkou uplatnenia skutočnej autonómie je napríklad jasné rozdelenie právomocí a zodpovedností medzi ústrednú vládu a vládu autonómnej oblasti, rešpektujúc povahu jednotlivých predmetov právomocí a zodpovedností. Ich rozdelenie nebolo jasne definované a legislatívne právomoci autonómnych oblastí sú v súčasnosti nejasné a značne obmedzené. Teda zatiaľ čo Ústava uznáva potrebu autonómnych oblastí prijímať a uplatňovať zákonné normy týkajúce sa mnohých dôležitých otázok, požiadavka predchádzajúceho schválenia týchto zákonných noriem výkonným výborom Celočínskeho zhromaždenia ľudových zástupcov, stanovená článkom 116, uplatneniu princípu autonómie bráni. V praxi je to tak, že najvyššie orgány ústrednej vlády schvaľujú iba zákonné normy prijaté zhromaždením autonómnych oblastí, zatiaľ čo na prijatie zákonov zhromaždením neautonómnej provincie nie je potrebné predchádzajúce schválenie a zákony sú Celočínskemu zhromaždeniu ľudových zástupcov predkladané len na ich „zaznamenanie“ (článok 100).

Uplatnenie princípu autonómie je ďalej upravované množstvom zákonov a vyhlášok, v súlade s ustanoveniami článku 115 Ústavy. Tieto zákony vo svojom dosahu obmedzujú autonómiu autonómnych oblastí a protirečia jeden druhému. Výsledkom je, že presná miera autonómie nie je jasne definovaná a stanovená, takže môže byť jednostranne zmenená zákonmi a vyhláškami prijímanými na vyšších úrovniach štátnej správy a dokonca i na základe politických rozhodnutí výkonných orgánov. Tak isto nie sú definované vhodné procesy pripomienkovania a riešenia nezhôd medzi ústrednou vládou a autonómnu samosprávou v otázkach miery a uplatnenia autonómie. Výsledná neistota obmedzuje iniciatívu regionálnej samosprávy a bráni skutočnej autonómii Tibeťanov. V tejto chvíli nepovažujeme za vhodné zaoberať sa detailným rozborom týchto otázok a ďalšími problémami brániacimi plnému uplatneniu princípu autonómie v Tibete. Zmieňujeme sa o nich len okrajovo, ako príklad problémov, ktorými sa v budúcnosti bude treba zaoberať v dialógu. Máme v úmysle pokračovať v štúdiu Ústavy a ak to bude potrebné, a radostou predložíme detailnejšiu analýzu nášho pohľadu na relevantné problémy.

VII. ĎALŠÍ POSTUP

V úvode memoranda sme vysvetlili, že našim cieľom je preskúmať možnosti naplňania potrieb tibetského národa v rámci Čínskej ľudovej republiky a v súlade s princípmi autonómie zakotvenými v jej Ústave. Ako Jeho Svätosť dalajláma vo svojich vystúpeniach často opakuje, nemáme žiadne vedľajšie úmysly. Naším cieľom nie je využiť dohodu o skutočnej autonómii ako prvý krok k odtrhnutiu sa od Číny. Cieľom tibetskej exilovej vlády je zastupovať tibetský ľud a chrániť jeho záujmy. Tibetská exilová vláda stratí svoje opodstatnenie a zanikne v momente dosiahnutia dohody s predstaviteľmi Čínskej ľudovej republiky. Jeho Svätosť dalajláma opakovane zdôrazňuje svoje rozhodnutie neprijat' žiadnu politickú funkciu v budúcej samospráve Tibetu. Jeho Svätosť dalajláma je zároveň rozhodnutý podporiť prípadnú dohodu váhou svojej autority a zaistiť jej podporu tibetského ľudu.

S plným vedomím vyššie uvedených záväzkov navrhujeme, aby ďalším krokom v procese bola dohoda o začatí serióznej diskusie o návrhoch predstavených v tomto memorande. Navrhujeme začať debatu, ktorej cieľom bude stanovenie efektívneho mechanizmu na vedenie tejto diskusie a jej konkrétneho časového plánu.